

Alfa-Foton. 100 lat bydgoskiego przemysłu fotochemicznego

Bydgoski przemysł fotochemiczny

W 2025 roku minęło sto lat od uruchomienia w Bydgoszczy zakładu, który zapoczątkował historię miejscowego przemysłu fotochemicznego. Założona przez Mariana Działkiewicza Fabryka Płyt Fotograficznych Alfa przez kolejne dziesięciolecia funkcjonowała pod różnymi nazwami i w zmieniających się realiach politycznych oraz gospodarczych. Jej następcą były m.in. Bydgoskie Zakłady Fotochemiczne FOTON, należące do najważniejszych producentów materiałów światłoczułych w Polsce.

Wystawa „Alfa-Foton. 100 lat bydgoskiego przemysłu fotochemicznego” prezentuje historię przedsiębiorstw, ludzi i idei związanych z fotografią. Obok produktów i archiwaliów pokazuje również rozwój środowiska fotograficznego, które przez dziesięciolecia współtworzyło historię miasta i regionu.

Narodziny i rozwój Alfy

Początki tej historii sięgają 1925 roku, kiedy przedsiębiorca i chemik Marian Działkiewicz uruchomił przy ulicy Garbary Fabrykę Płyt Fotograficznych Alfa. Był to jeden z pionierskich zakładów tego typu na ziemiach polskich o możliwościach produkcji na skalę przemysłową. Stopniowo poszerzano asortyment materiałów i produktów fotograficznych.

Produkty Alfy stanowiły krajową alternatywę dla importowanych materiałów. Z biegiem lat rosło również znaczenie gospodarcze przedsiębiorstwa. W pierwszej połowie lat trzydziestych rozpoczęto budowę nowego kompleksu produkcyjnego przy ulicy Pięknej. Uruchomienie nowoczesnego zakładu w 1938 roku było zwieńczeniem okresu dynamicznego rozwoju firmy, przerwane wybuchem II wojny światowej.

Alfa: produkcja, edukacja i popularyzacja fotografii

Działalność Alfy nie ograniczała się do produkcji materiałów światłoczułych. Istotne znaczenie miały również działania podejmowane w

zakresie popularyzacji fotografii oraz integracji środowiska fotograficznego. Marian Działkiewicz zdawał sobie sprawę, że rozwój przedsiębiorstwa zależy nie tylko od jakości wyrobów, ale również od liczby osób zainteresowanych fotografią i aktywnie ją uprawiających. Już w 1926 roku firma rozpoczęła organizację konkursów fotograficznych adresowanych zarówno do amatorów, jak i zawodowych fotografów. W przedsięwzięciach tych uczestniczyli czołowi fotograficy okresu międzywojennego, m.in. Jan Bułhak, Antoni Wieczorek czy Henryk Poddębski. Konkursy, publikacje i działalność edukacyjna przyczyniały się do popularyzacji fotografii oraz budowania środowiska skupionego wokół tej dziedziny.

Szczególną rolę odegrała współpraca z Tadeuszem Cyprianem, prawnikiem, fotografikiem i popularyzatorem fotografii, a także z Teofilem Orłowskim, odpowiedzialnym za prowadzenie laboratorium technologicznego Alfę oraz redakcję czasopisma „Nowości Fotograficzne”. Wydawane przez Alfę podręczniki, poradniki i periodyki łączyły funkcję edukacyjną z promocją produktów firmy. Ich autorami byli uznani fotografowie, technolodzy i publicyści reprezentujący różne ośrodki fotograficzne II Rzeczypospolitej.

Historia Alfę pokazuje, że działalność przedsiębiorstwa wykraczała poza produkcję materiałów światłoczułych. Istotne znaczenie miały również działania podejmowane na rzecz popularyzacji fotografii amatorskiej, zawodowej i artystycznej.

Fotografia międzywojenna

Rozwój Alfę przypadł na okres dynamicznych przemian w fotografii. Upowszechnienie aparatów małoobrazkowych, wykorzystujących film 35 mm, zwiększyło mobilność fotografów i otworzyło nowe możliwości dokumentowania otaczającego świata. Obok fotografii studyjnej coraz większą popularność zdobywały pejzaże, sceny rodzajowe, dokument oraz fotografia uliczna.

W okresie międzywojennym w Bydgoszczy działało kilkadziesiąt atelier fotograficznych. Fotografia stawała się coraz bardziej dostępna, stopniowo wychodząc poza profesjonalne zakłady i trafiając do rąk amatorów.

Fotografia rzemieślnicza i amatorska daje wgląd w życie epoki: modę, obyczaje i zainteresowania społeczeństwa. Na zdjęciach pochodzących z rodzinnych archiwów odnajdujemy mieszkańców miasta oraz Bydgoszcz i okolice, w tym popularne miejsca rekreacji. Prezentowane na wystawie fotografie stanowią świadectwo rosnącej popularności fotografii i zmian zachodzących w kulturze wizualnej pierwszej połowy XX wieku.

Od Alfy do Fotonu

Wybuch II wojny światowej przerwał rozwój przedsiębiorstwa. W okresie okupacji niemieckiej zakłady działały pod nazwą Opta, kontynuując produkcję materiałów światłoczułych.

Po zakończeniu wojny weszły w skład Przedsiębiorstwa Państwowego „Film Polski”, a następnie funkcjonowały jako Bydgoskie Zakłady Fotochemiczne „FOTON”. Wraz z warszawskim oddziałem przedsiębiorstwa były one jedynymi zakładami fotochemicznymi działającymi w powojennej Polsce. Produkowano tu papiery fotograficzne, chemikalia do obróbki materiałów światłoczułych oraz specjalistyczne materiały wykorzystywane m.in. w medycynie, poligrafii i przemyśle. Przez dziesięciolecia wyroby Fotonu były obecne zarówno w pracowniach fotograficznych, jak i w wielu gałęziach gospodarki.

Fotografia powojenna: twórcy, środowisko i wystawy

Powojenna historia fotografii w Bydgoszczy i regionie kujawsko-pomorskim to dzieje aktywnego środowiska twórczego skupiającego zarówno fotografów dokumentalistów, jak i artystów eksperymentujących z medium fotograficznym. Ważną rolę odgrywały wystawy, konkursy oraz działalność instytucji kultury prezentujących dorobek lokalnych autorów.

Szczególne miejsce zajmuje Przegląd Fotografii Bydgoskiej organizowany w latach 1995-2004 w Salonie Sztuki Współczesnej BWA. Kolejne edycje prezentowały twórczość fotografów reprezentujących różne postawy artystyczne i pokolenia. Obok uznanych autorów uczestniczyli w nich debiutanci, a fotografia dokumentalna funkcjonowała obok prac kreacyjnych, eksperymentalnych i odwołujących się do innych dyscyplin sztuki.

Dziedzictwo: od fabryki do Muzeum Fotografii

11 września 2009 roku zakłady Foton zostały wykreślone z rejestru przedsiębiorstw. Niespełna trzy miesiące później, 23 listopada 2009 roku, powołano przy Wyższej Szkole Gospodarki Muzeum Fotografii w Bydgoszczy, którego jednym z głównych zadań stało się zabezpieczenie i popularyzacja dziedzictwa bydgoskiego przemysłu fotochemicznego.

Prezentowane na wystawie fotografie, wydawnictwa, dokumenty i archiwalia przypominają historię przedsiębiorstw Alfa i Foton oraz środowiska fotograficznego rozwijającego się wokół nich przez niemal sto lat. Stanowią świadectwo działalności ludzi, instytucji i przedsiębiorstw współtworzących kulturę fotograficzną Bydgoszczy i regionu.

Tekst opracowano na podstawie materiałów ze zbiorów Muzeum Fotografii oraz publikacji poświęconych historii przedsiębiorstw Alfa i Foton.

ORGANIZATORZY	PARTNERZY	PATRONAT HONOROWY	PATRONAT MEDIALNY	
 Muzeum Fotografii w Bydgoszczy	 GAUDEAMUS	 AOC	 TeHP	 WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI KOLEJNA KOLEJNOŚĆ WYSTĄPIENIA
		 PATRONAT HONOROWY PREZYDENTA BYDGOSZCZY Rafała Bruckiego	 PATRONAT HONOROWY URZĘDU MIASTA BYDGOSZCZY	 NDI
			 kultura w Bydgoszczy	 BYDGOSZCZ
				PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY PRZEZ MIASTO BYDGOSZCZ